

Oponentský posudek na disertační práci PhDr. Petry Kohoutkové
*„Obraz Jiného v arménských historických pramenech 16.-18. století - vznik a vývoj
etnického stereotypu“.*

Vypracoval PhDr. Emil Souleimanov, PhD.
Institut politologických studií, FSV UK.

V Praze dne 27. října 2008

Autorka ve své rozsáhlé disertační práci pojednává o vývoji etnického stereotypu Jiného (tj. sekundárně náboženské kategorie muslima a následně etnické kategorie Turka), přičemž jí jako opěrný materiál slouží dobové arménské kroniky z přesně vymezené regionální oblasti. Již z úvodního textu je jasné, že zmíněná práce je plánována jako jednostranný pohled na problematiku, tedy pokus o uchopení obrazu tzv. dědičných nepřátel z arménské strany. Významným aspektem práce je skutečnost, že se autorka zaměřuje na jiné období, než je v této souvislosti obvykle vyzdvihováno – soustředí se na historickou periodu před vznikem radikálního arménského nacionalismu a tedy ještě před kodifikací negativních stereotypů Jiných. Její závěry tak nacházejí v kontextu současně diskutované problematiky masakrů arménského obyvatelstva v Osmanské říši a konfliktních ázerbájdžánsko-arménských vztahů na jižním Kavkaze své místo.

V počáteční kapitole se autorka věnuje teoretickým přístupům k procesu kategorizace a stereotypního myšlení jako takového; podává jasný a stručný výklad k základní dichotomii mezi skupinou My a Oni a poukazuje na způsob vytváření obrazu tzv. nepřátel, od jejich prostého zesměšňování anekdotického rázu až po jejich diabolizaci. Tato teoreticky pojatá část práce, která se pohybuje na pomezí sociologie a etnologie, slouží jako nezbytné vodítko k pochopení komplikovaných jevů, jejichž rozbor následuje v dalších kapitolách.

Další kapitola je věnována komplexní analýze arménské identity – pojednává o základních pilířích arménského etnického a náboženského cítění. Informace uvedené v této části disertace autorce posloužily při rozboru dobových textů, které by bez předchozího uvedení do celkového kontextu byly pro nezasvěceného čtenáře jen obtížně srozumitelné. Systematizace, kterou autorka nabízí, patří k jedněm z nejsilnějších aspektů práce a svědčí o její obrovské erudici, s níž se potýkáme i na následujících stránkách recenzované disertační práce.

Čtvrtá kapitola je pak celá postavena na analýze mikrodějin zkoumaného regionu a doplněna obsáhlými přílohami. Kapitola závěrečná (Od kodifikace stereotypu...) pak slouží jen jako stručný nástin k událostem, k nimž došlo ve 20. století, a kontrastuje svými výsledky s rozbohem pramenů 16.-18. století. Autorka poznamenává, že obrazy jiných byly před příchodem věku nacionalismu poněkud barvitější, variabilnější a transformovatelnější (pochopitelně v závislosti na daném kontextu) než je současný typ „zlého Turka“, potažmo „muslima“. Tuto část práce lze považovat za nejzdařilejší a nejvíc hodnotnou.

Nesporným kladem této disertace je práce autorky s primárními prameny, které dosud nebyly přeloženy do žádného cizího jazyka a jsou tak přístupné jen úzkému okruhu badatelů znalých forem nářeční arménštiny. Rovněž metodologický postup (tj. mikrohistorie daného regionu v dnešním východním Turecku) je s ohledem na zkoumanou tematiku vhodně zvolen, neboť v jeho průřezu máme možnost vidět jak situaci arménské menšiny v rámci Osmanské říše, tak lokální specifika. Autorce se podařilo postihnout složitý pohraniční charakter této oblasti a proces kulturní osmózy mezi jednotlivými tamějšími etniky, jež by si jistě zasloužil podrobnějšího a samostatného rozboru (samotné téma disertace to však zjevně neumožňovalo).

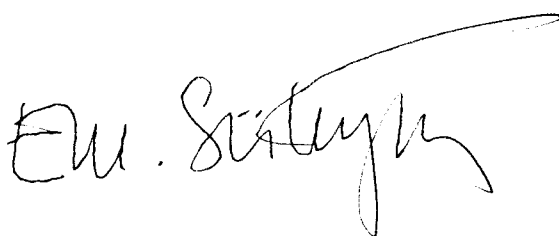
Čtvrtá kapitola založená na interpretaci dobových pramenů je cenným badatelským přínosem; oceňuji rovněž překlad historických textů (viz přílohy). Celkově řečeno je bibliografická základna rozsáhlá, a to jak co se týče pramenů primárních, tak sekundárních. Právě tuto část práce považuji za fundamentální přínos do

armenistického oboru, resp. osmanských studií zdaleka ne jen v českém, ale celosvětovém kontextu. Vyvážená analýza, kterou autorka v této části práce nabízí, je i vzhledem k tomu, že pracuje s dosud nepřeloženými primárními materiály, které zasazuje do složitého historicko-teritoriálního kontextu, ale i z etnopolitického hlediska velice citlivým tématem, jedinečná a vskutku excelentní. Umožňují to i hluboké autorčiny znalosti dějin osmanské říše, ale i východoanatolsko-jihokavkazského areálu, jakož i její znalosti z oblasti etnologie, sociologie, historie, jimiž se tato interdisciplinární práce vyznačuje.

Jistou výtkou předložené disertační práce je její určitá nesourodost a v některých případech i částečný odklon od tématu. Druhá kapitola věnovaná obecně stereotypům sama o sobě nic nového nepřináší, její charakter je ryze deskriptivní a velký tematický záběr může být mnohdy na překážku. To platí i pro kapitolu třetí věnovanou arménské identitě, která však na rozdíl od té předchozí může být pro českého čtenáře přínosem, neboť literatury s arménskou tematikou je u nás stále poskrovnu. Je však jasné, že jádrem práce je kapitola čtvrtá, zatímco předchozí kapitoly slouží jako (velmi dobře zpracované) teoreticky, resp. tematicky vymezené úvody, jejichž absence by práci rozhodně nepřispěla.

Celkově hodnotím tuto práci jako mimořádně zdařilou a umožňují-li to stanovy FF UK, navrhuji ji děkanovi na pochvalu. Jak jsem již uvedl výše, čtvrtou kapitolu považuji za fundamentální přínos do oboru, a to v celosvětovém kontextu - doporučoval bych proto autorce, aby zvažila publikování přinejmenším této části práce ve světovém jazyce - ať již ve formě odborných článků či samostatné monografie.

PhDr. Emil Souleimanov. PhD.

Handwritten signature of Emil Souleimanov in black ink, written in a cursive style.